

УДК 338.439.4:339 (477)

JEL Classification: Q10; Q13; Q17

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202002077>

Б.В. ДУХНИЦЬКИЙ, кандидат економічних наук
В.Б. ДУХНИЦЬКИЙ, доктор ветеринарних наук, професор

Оцінка ролі України на світовому ринку меду

Мета статті – дослідити актуальні тенденції та ключові особливості вітчизняного ринку меду з урахуванням можливостей внутрішнього виробництва й існуючого попиту за кордоном.

Методика дослідження. Використано методи: теоретичного узагальнення – для характеристики українського та світового ринків меду; аналізу й синтезу – для встановлення фактичного зв'язку між виробництвом, споживанням та експортом меду в Україні, а також для узагальнення причин, що заважають стабілізації й розвитку галузі в контексті диверсифікації виробництва та експортного потенціалу; порівняльної оцінки – для виділення основних виробників та експортерів на світовому ринку меду, в тому числі в органічному напрямі бджільництва; графічний і табличний – для повнішої візуалізації результатів проведеного дослідження.

Результати дослідження. Охарактеризовано виробництво меду в Україні по категоріях господарств та регіональній структурі, розглянуто динаміку його експорту та основні закордонні ринки збуту, виділено оціночні фактори, які підтверджують викривлення наявної статистичної інформації щодо внутрішнього ринку меду, проаналізовано стан світового ринку цього продукту та визначено місце України на ньому, систематизовано проблеми у функціонуванні вітчизняного ринку меду та надано рекомендації з їх усунення.

Елементи наукової новизни. З'ясовано причини невідповідності між офіційними статистичними даними щодо виробництва меду в Україні та його експорту відносно реальної ситуації на внутрішньому ринку.

Практична значущість. Представлені положення спрямовані на розкриття типових особливостей і найбільш суттєвих проблемних питань вітчизняного бджільництва, які першочергово потребують уваги з боку органів державної влади, місцевого самоврядування, виробників, експортерів меду та інших суб'єктів агробізнесу. Табл.: 2. Рис.: 2. Бібліогр.: 16.

Ключові слова: виробництво; мед; торгівля; світовий ринок; проблеми; характеристика.

Духницький Богдан Володимирович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу економіки аграрного виробництва та міжнародної інтеграції, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: duhnitsky@faust.kiev.ua

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-5521-5602>

Духницький Володимир Богданович – доктор ветеринарних наук, професор, завідувач кафедри фармакології та токсикології, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15)

E-mail: dukhnytskyi_vb@nubip.edu.ua

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-9670-1244>

Постановка проблеми. Україна за останні роки помітно поліпшила свої експортні показники, посиливши присутність на ключових міжнародних ринках. Зростання обсягів закордонних продажів у кількісному і грошовому виразі спостерігалось не лише стосовно традиційно основних продуктів українського виробництва. Товарна структура вітчизняного експорту стає все більш диверсифікованою, розширюючись та оновлюючись. Як наслідок, окремі продукти, хоча й не відіграють вирішальної ролі у валовій експортній виручці, дають змогу виробни-

кам розраховувати на стабільні доходи, оскільки високий попит і обмеженість наявної пропозиції часто призводять до формування сприятливої цінової кон'юнктури в цих сегментах.

Очевидним позитивним результатом такої ситуації є залучення у виробничо-експортну діяльність більшої кількості суб'єктів господарювання, насамперед малих та середніх, які можуть конкурувати на окремих нішевих або специфічних ринках. Для іміджу держави на глобальному аграрному ринку таке охоплення означає орієнтацію на максимальне використання експортного потенціалу всіх галузей і напрямів власного сільськогосподарського виробництва. Це дозволяє забезпечити

© Б.В. Духницький, В.Б. Духницький, 2020

в цілому стабільні доходи, які не залежать від короткострокових змін на глобальному ринку, а понесені втрати по одних продуктах компенсуються за рахунок інших товарів, що мають зростаючу динаміку експорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування національного та світового ринків сільськогосподарської сировини і продуктів переробної промисловості висвітлені у працях українських вчених В.І. Власова [2], Ю.О. Лупенка [12], Л.І. Михайлової [6], М.І. Пугачова [8, 12]. Систематизовану статистичну й аналітичну інформацію стосовно українського та глобального ринків меду збирають вітчизняні [4, 11] та зарубіжні [13-16] фахові організації.

Мета статті – дослідити актуальні тенденції та ключові особливості вітчизняного ринку меду з урахуванням можливостей внутрішнього виробництва й існуючого попиту за кордоном.

Виклад основних результатів дослідження. Ринок меду України належить до таких, де пропозиція майже повністю формується господарствами населення, тоді як частка підприємств у виробництві зовсім незначна. Зокрема, у 2018 р. населення виробило майже 99 % наявних обсягів цього продукту. Стосовно динаміки виробництва (рис. 1), то останніми роками воно знаходилося в межах 60-70 тис. тонн [4].

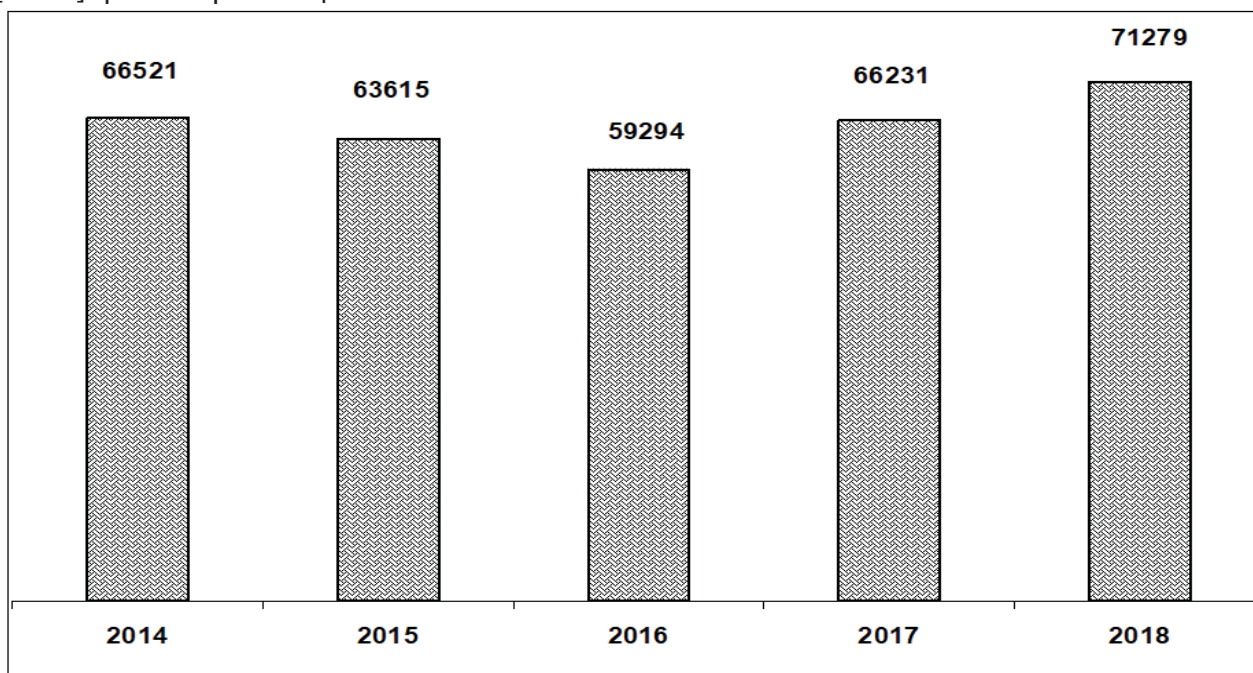

Рис. 1. Динаміка виробництва меду в Україні, т

Джерело: Сформовано автором на основі [4].

Регіональна структура виробництва меду загалом характеризується усередненими показниками для більшості областей, однак найвищі обсяги виробництва у 2018 р. встановлено у Житомирській (7834 т), Хмельницькій (5961 т), Миколаївській (5418 т) і Донецькій (5265 т) областях, найнижчі - у Закарпатській (1017 т), Рівненській (1006), Чернівецькій (883 т) та Волинській (318 т) [4].

Важливу роль у функціонуванні українського ринку меду відіграє експорт, відчутні зрушення в якому відбулися у 2012-2013 рр. Найбільшого успіху вітчизняні експортери досягли за результатами 2017 р. [4], коли на піку зростання на зовнішніх ринках було продано майже 68 тис. тонн меду вартістю близько 134 млн дол. США (табл. 1).

З іншого боку, за аналізований період експортна ціна вітчизняного меду знижується, оскільки на неї впливають зовнішні й внутрішні фактори. Так, глобальний ринок характеризується збільшенням обсягів пропозиції, в загальному масиві якої доводиться більше конкурувати не за якістю, а за ціною, поступово її знижуючи. В Україні ж до цих пір не сформувався ринок меду як стабільний бізнес із чіткими правилами гри. Тому дуже швидко може зростати кількість потенційних експортерів, які вже не здатні продати мед за колишніми високими цінами за кордоном і, не будучи виробниками, закуповують сировину у пасічників по нижчій ціні від очікуваної, конкуруючи з іншими такими ж експортерами. Пасічники теж зна-

ходяться в неоднаковій ситуації, тому частина їх погоджується навіть на зовсім невідповідні закупівельні ціни, щоб отримати хоч

якісь обігові кошти. Як наслідок, такі «вимушені» ціни стають орієнтиром для решти учасників ринку.

1. Експорт меду з України

Рік	Обсяг, т	Вартість, млн дол. США	Ціна, дол. США/т
2011	9874	28	2818
2012	13338	31	2333
2013	21674	53	2444
2014	36336	93	2565
2015	36013	84	2332
2016	56988	97	1707
2017	67848	134	1972
2018	49366	98	1985

Джерело: Сформовано автором на основі [4].

Основними покупцями українського меду виступають країни Європейського Союзу, на які у 2018 р. припало приблизно 80 % експорту в натуральному виразі [4]. Найбільші обсяги експорту було здійснено до Німеччини (12,3 тис. тонн), Польщі (8,7 тис. тонн), США (7,1 тис. тонн), Бельгії (4,2 тис. тонн) та Литви (3,6 тис. тонн). При цьому, Україна має безмитну квоту на ввезення меду до ЄС. У 2019 р. була повністю використана основна квота в розмірі 5600 т та додаткова преференційна обсягом 2500 т, доступ до якої відкрився з 1 жовтня 2019 р. Квоти на мед закриваються Україною одними з найперших, наочним свідченням чого слугує те, що в січні 2020 р. основна річна квота на мед (5800 т) вже вибрана вітчизняними експортерами. А максимальною основна квота стане для нас у 2021 р. - 6000 т. Стосовно імпорту меду, то він значно поступався перед експортом за аналізований період. Наприклад, у 2018 р. наша країна імпортувала лише 21 т меду [4].

Якщо спиратися на офіційні статистичні дані, то у 2016-му і 2017 р. Україна більше експортувала меду, ніж виробила. Така ситуація має декілька пояснень. По-перше, дуже складно встановити обсяги реально виробленого меду, адже переважна більшість виробників є дрібними і не зареєстровані як такі. Згідно з інформацією від самих учасників ринку, на сьогодні в Україні загалом виробляється, за одними даними - близько 80 тис. тонн, за іншими - понад 100 тис. тонн меду [5, 6]. По-друге, залежно від кон'юнктури на зовнішньому і внутрішньому ринках формуються зовсім різні за величиною перехідні запаси продукції. Фахівці не конкретизують, але зазначають про орієнтовні обсяги до 40 тис. тонн, які мо-

жуть залишатися на зберіганні у виробників після завершення сезону. По-третє, на сучасному етапі розвитку цього ринку вирішальне значення відіграє експортна діяльність, яка впливає на фактичні й потенційно можливі обсяги поставок за кордон, діапазон закупівельних цін та поведінку безпосередніх виробників. Тобто дуже складно оцінити справжню ємність згаданого ринку, оскільки з багатьох об'єктивних причин існує відносно висока його тінізація.

Глобальний ринок меду загалом характеризується наявністю традиційних виробників та експортерів, які створюють основні обсяги пропозиції. Світове виробництво відзначається позитивною динамікою. Так, згідно з останніми актуальними даними, у 2017 р. було вироблено 1861 тис. тонн меду [13]. Абсолютним лідером з виробництва виступає Китай, частка якого становить майже 30 %. У провідній десятці виробників разом із Туреччиною, Аргентиною, Іраном, США, Росією, Індією, Мексикою і Ефіопією також знаходиться й Україна (рис. 2).

У цілому повільне зростання демонструє й світова торгівля медом, яка за підсумками 2018 р. перевищила 650 тис. тонн. Головним експортером тут також став Китай з показником 123 тис. тонн, тоді як Україна в цьому рейтингу посіла п'яте місце. Крім них, провідні позиції в експорті утримують Аргентина, Індія, Мексика, Бразилія, Іспанія, Німеччина, Угорщина і Бельгія [15]. Зазначимо, що експортна ціна України на мед одна з найнижчих серед основних постачальників на світовому ринку (табл. 2). Причина полягає в тому, що ми екпортуємо переважно соняшниковий мед, який є одним із найдешевших, оскільки швидко кристалізується. Натомість набагато вище цінується на між-

народному ринку рідкий мед. Найбільшими імпортерами цього солодкого продукту бджільництва виступають США, закупивши на зовнішніх ринках майже 200 тис. тонн. Решта країн значно поступаються за обсягами імпорту, представляючи переважно Євросоюз і Азію, а Німеччина, Іспанія та Бельгія одночасно належать до ключових імпортерів та експортерів меду. В Німеччині та Бельгії спостерігається нестача власного виробництва для потреб внутрішнього ринку, тому вони значну частину попиту покри-

вають за рахунок імпорту, а існуючі надлишки меду потім експортують. Іспанія в цілому забезпечує себе медом сама, частину його продаючи, але при цьому імпортуючи приблизно такі самі обсяги. Дається взнаки й те, що імпортні ціни для цих трьох країн помітно поступаються перед експортними. Зокрема, для Німеччини імпортна ціна меду в 2018 р. становила 3572 дол.США/т, для Іспанії - 2433 дол.США/т, для Бельгії - 2931 дол.США/т.

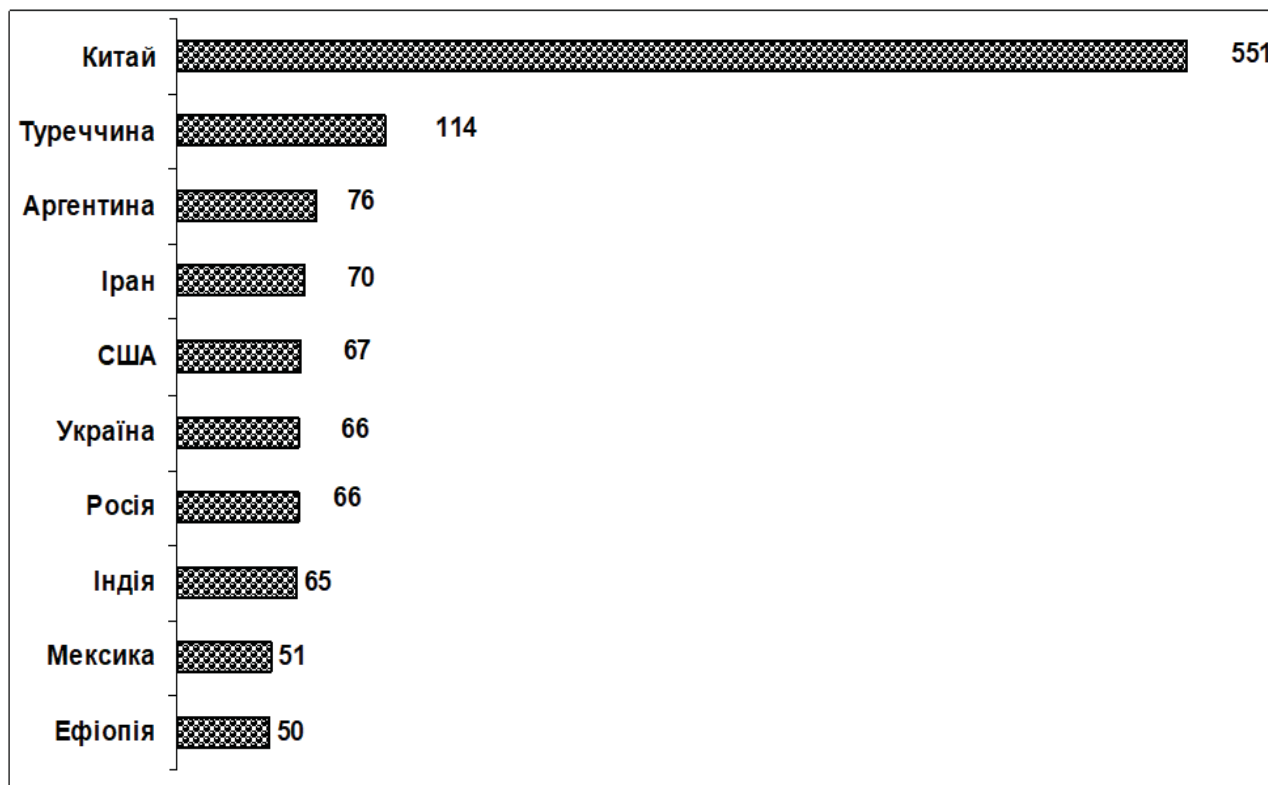

Рис. 2. Найбільші країни-виробники меду (2017), тис. тонн

Джерело: Сформовано автором на основі [13].

2. Світова торгівля медом, 2018 р.

Основні експортери	Обсяг, т	Ціна експорту, дол.США/т	Основні імпортери	Обсяг, т
Китай	123477	2019	США	197867
Аргентина	68692	2471	Німеччина	85968
Індія	58231	1759	Велика Британія	50597
Мексика	55674	2163	Японія	44521
Україна	49366	1985	Франція	32203
Бразилія	28524	3345	Іспанія	27942
Іспанія	23111	4575	Італія	27833
Німеччина	22778	6198	Польща	25712
Угорщина	22018	4116	Бельгія	24858
Бельгія	19680	3942	Саудівська Аравія	16970

Джерело: Сформовано автором на основі [15].

Одним із важливих напрямів міжнародного ринку меду стало органічне виробництво,

підтверджуючи існуючу глобальну тенденцію до якомога більшої натуральності хар-

чових продуктів. Згідно зі статистичними даними за 2017 р., у світі понад 8,3 млн га угідь використовується для органічного бджільництва [11, 14, 16]. Переважна більшість цих територій знаходиться в Африці, зокрема Замбії (5,3 млн га) і Танзанії (2,4 млн га). Щодо решти країн світу, задіяних у такому виробництві, варто відзначити Аргентину, де під органічне бджільництво відведено 318 тис. га, а також Кенію – близько 122 тис. га, Мексику – 90 тис. га, Камерун – 47 тис. га, Іран – у межах 40 тис. га. Додатковим показником органічного виробництва меду є кількість таких бджолосімей. Зокрема, в 2017 р. у світі налічувалося 3,2 млн органічних бджолосімей, або 3,5 % від їх загального числа. При цьому 75 % органічних бджолосімей знаходяться в Латинській Америці та Європі, а країнами з найбільшою їх кількістю стали Бразилія (899 тис.), Замбія (388 тис.), Мексика (368 тис.), Болгарія (250 тис.) і Китай (233 тис.). Для порівняння, в Україні таких бджолосімей лише 300. Як свідчать дані статистичного моніторингу, в Україні та Європі ціна на органічний мед у 2-3 рази вища за актуальну ціну на звичайний мед [5, 11, 14, 16].

Незважаючи на в цілому оптимістичні показники України з виробництва і експорту меду, галузь регулярно стикається з проблемами, які мають комплексний характер, а останнім часом проявляються все відчутніше [5, 6]. Питання реєстрації залишається невирішеним, тому практично неможливе адекватне статистичне спостереження щодо кількості виробників та фактичних обсягів виробництва. Існуючі процедури потребують дуже багато часу, інколи суперечать одна одній, коштують надто дорого, тому офіційна реєстрація для пасічників апriorі не вигідна. На міжнародному ринку труднощі виникають через відсутність бренду «український мед» та конкретних зусиль з його просування і розвитку, адже він практично весь екпортується в бочках, тобто не в упаковці і без створення доданої вартості [2, 8, 12]. Із року в рік значна частка продукції залишається у виробників, бо не продається на внутрішньому ринку і не екпортується. Крім свідомої відмови бджолярів збувати мед в очікуванні кращої ціни, така парадоксальна ситуація пояснюється надлишковим виробництвом, яке поки що перевищує попит на внутрішньому ринку та реальні можливості експорту.

Окремо варто приділити увагу проблемі загибелі бджіл через неконтрольоване використання засобів захисту рослин. Пасічники потерпали від цього практично в усіх регіонах України, особливо у 2018-2019 рр. За систематизованими підрахунками, у 2018 р. галузь втратила до 40 тис. бджолосімей [5, 6]. Насправді у нас не виконуються елементарні вимоги до роботи з пестицидами та агрохімікатами, які направлені на запобігання отруєнню бджіл, що прописані у відповідних нормативних актах [7]. Зокрема, підприємства, які здійснюють обробку рослин, за три доби до її проведення повинні попереджати пасічників у радіусі 7 кілометрів через засоби масової інформації, зазначаючи конкретний час, місце, назву препарату, спосіб обробки, а також термін дії або період ізоляції бджіл. Будь-які роботи з пестицидами необхідно проводити за відсутності льоту бджіл, тобто в ранкові (до 10-ї) та вечірні (з 18-ї по 22-гу) години. Крім того, не допускається обробка квітучих рослин-медоносів та пилконосів під час масового льоту бджіл. Проведені обробки мають вноситися до журналу обліку застосування пестицидів. У свою чергу господарі пасік на період обробки мають вивезти їх у безпечне місце або ізолювати бджіл у вуликах, поки триватимуть обмеження при використанні пестициду.

Однак ця проблема виявляється ще глибшою, ніж здається на перший погляд, оскільки підприємці, що вирощують сільськогосподарські культури, часто використовують неякісні препарати або незрозумілі за своїм складом і походженням, а пасічники не повідомляють про себе, тому перші навіть не знають, що поблизу знаходяться вулики з бджолами. Найважливіше на цьому етапі – налагодити комунікацію між згаданими двома категоріями виробників, щоб належним чином відбувався двосторонній зв'язок і чітко дотримувалися права та обов'язки зацікавлених сторін.

Щоб зрозуміти масштабність цієї проблеми, зазначимо, що бджоли та інші комахи-запилювачі забезпечують людству до 90 % продуктів харчування, а численні повідомлення про скорочення популяції багатьох видів бджіл у різних регіонах планети свідчать про серйозну загрозу не лише з погляду виробництва меду [1, 3].

Таким чином, ситуація на вітчизняному ринку меду неоднозначна. Разом із відчут-

ними досягненнями спостерігаються негативні явища, що ускладнюють розвиток галузі. Існуючі тенденції невизначеності щодо реальної ємності ринку і відчутних кон'юнктурних коливань помітно впливатимуть на показники внутрішніх та зовнішніх продажів меду.

Висновки. Вирішальне значення для формування пропозиції меду в Україні має виробництво господарствами населення. Наявні потужності галузі дозволяють не лише задовольнити потреби власних споживачів, а й значні обсяги продукції продавати за кордон. Зараз наша країна посідає перше місце в Європі за обсягами виробництва меду та входить у п'ятірку його провідних світових експортерів. Але функціонування галузі не можна назвати оптимальним, оскільки вона

знає впливу різних перепон як бюрократичного, так і внутрішньоорганізаційного характеру, не даючи пасічникам отримувати максимально можливі доходи в Україні та за її межами. Виробники меду наразі відчувають проблеми у налагодженні продуктивних зв'язків не тільки з суб'єктами свого ринку, а й з представниками інших сфер сільського господарства. Важливо поступово переорієнтовуватися від чисто сировинної продукції до товарів з доданою вартістю, наприклад меду з декількох культур, з різноманітними добавками або органічного. Очевидно, що потенціал галузі ще далеко не розкритий, тому структурне удосконалення її діяльності на сучасному етапі має першочергове значення.

Список бібліографічних посилань

1. Бджоли визнані найважливішими істотами на Землі. URL : <https://glavcom.ua/world/observe/bdzholi-viznani-nayvazhlyvishimi-istotami-na-zemli-636224.html>.
2. Власов В. І. Глобалістика: історія, теорія : монографія в 2 т. / Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2012. Т. 2. 856 с.
3. Вчені попередили, що 40% комах знаходяться під загрозою зникнення. URL : <https://www.unian.ua/ecology/salvationspecies/10472082-vcheni-poperedili-shcho-40-komah-znahodyatsya-pid-zagrozoju-zniknennya.html>.
4. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Економіка українського меду. Завдяки чи всупереч? URL : <https://www.epravda.com.ua/projects/poleua/2018/11/30/643008/>.
6. Михайлова Л. І., Гриценко В. Л. Організаційно-економічні засади функціонування ринку продукції бджільництва. *Економіка АПК*. 2018. № 8. С. 35-43.
7. Про затвердження Інструкції щодо попередження та ліквідації хвороб і отруєнь бджіл : Наказ Головного державного інспектора ветеринарної медицини № 9 від 30.01.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0131-01>.
8. Пугачов М. І. Аграрний сектор економіки України в умовах інституційних змін. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 12-18.
9. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр. : наук. доп. / Гадзало Я. М., Лупенко Ю. О., Пугачов М. І. та ін. ; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 546 с.
10. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року ; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.
11. Федерація органічного руху України. URL : <http://www.organic.com.ua>.
12. Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства : монографія / [Ю. О. Лупенко, М. І. Пугачов, Б. В. Духницький та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачова. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 320 с.
13. FAOSTAT. URL : <http://www.fao.org/faostat/en>.
14. FiBL Statistics – European and global organic farming statistics. URL : <https://statistics.fibl.org>.
15. International Trade Centre. URL : <http://www.intracen.org>.
16. The World of Organic Agriculture 2019. URL : <https://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2019/pdf.html>.

References

1. Bdzholy vyznani naivazhlyvishymy istotamy na Zemli [Bees are confessed as major creatures on Earth]. (2019). *Glavcom*. Retrieved from: <https://glavcom.ua/world/observe/bdzholi-viznani-nayvazhlyvishimi-istotami-na-zemli-636224.html> [In Ukrainian].
2. Vlasov, V.I. (2012). *Globalistyka: istoriya, teoriya: monografiya u 2 t. [Globalistics: history, theory: monograph: 2 vols.]*. Vinnytsya: TOV "Nilan-LTD" [In Ukrainian].
3. Vcheni poperedyly, shcho 40% komakh znakhodiatsia pid zagrozoju znyknennia [Scientists warned, that 40% of insects are under threat of disappearance]. (2019). *Unian*. Retrieved from: <https://www.unian.ua/ecology/salvationspecies/10472082-vcheni-poperedili-shcho-40-komah-znahodyatsya-pid-zagrozoju-zniknennya.html> [In Ukrainian].
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].
5. Ekonomika ukrainського mеду. Zavdiaky chy vsuperech? [Economy of Ukrainian honey. Due to or against?]. (2018). Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/projects/poleua/2018/11/30/643008/> [In Ukrainian].
6. Mykhailova, L.I. & Hrytsenko, V.L. (2018). Organizatsiino-ekonomichni zasady funktsionuvannia rynku produkttsii bdzhilnytstva [Organizational and economic principles of functioning beekeeping products' market]. *Ekonomika APK, 8, pp. 35-43* [In Ukrainian].
7. Nakaz Golovного derzhavnogo inspektora veterynarnoi medytyny № 9 vid 30.01.2001 "Pro zatverdzhennia Instrukttsii shchodo poperedzhennia ta likvidatsii khvorob i otruien bdzhil" [On establishment of the Instructions in relation to warning and liquidation illnesses and poisoning of bees: Order of the Main government controller of veterinary medicine No. 9 dated 30.01.2001]. *Zakon.Rada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0131-01> [In Ukrainian].
8. Puhachov, M.I. (2017). Agrarnyi sektor ekonomiky Ukrainy v umovakh instytutitsiinykh zmin [Agrarian sector of Ukraine's economy under institutional changes]. *Ekonomika APK, 5, pp. 12-18* [In Ukrainian].
9. Hadzalo, Ya.M., Lupenko, Yu.O., Puhachov, M.I., et al. (2016). *Rozvytok ekonomiky silskoho hospodarstva Ukrainy v 2011-2015 rr. : naukova dopovid [Development of the economy of agriculture of Ukraine in 2011-2015: scientific report]*. Yu.O. Lupenko (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
10. Lupenko, Yu.O. & Mesel-Veseliak, V.Ya. (Eds.) (2012). *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period up to 2020]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

11. Federatsiia organichnogo rukhu Ukrainy [Federation of organic movement of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.organic.com.ua> [In Ukrainian].
12. Lupenko, Yu.O., Puhachov, M.I., Dukhnytskyi, B.V., et al. (2015). *Formuvannia globalnoho i regionalnoho rynkiv silskogospodarskoi syrovyny ta prodovolstva: monografiia [Formation of global and regional markets for agricultural raw and food: monograph]*. Yu.O. Lupenko & M.I. Puhachov (Eds.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].
13. FAOSTAT. Retrieved from: <http://www.fao.org/faostat/en> [In English].
14. FiBL Statistics - European and global organic farming statistics. Retrieved from: <https://statistics.fibl.org> [In English].
15. International Trade Centre. Retrieved from: <http://www.intracen.org> [In English].
16. The World of Organic Agriculture 2019. (2019). *Organic World*. Retrieved from: <https://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2019/pdf.html> [In English].

Dukhnytskyi B.V., Dukhnytskyi V.B. Assessment the role of Ukraine in the global honey market

The purpose of the article is to investigate actual tendencies and key features of Ukrainian honey market taking into account possibilities of internal production and existent demand on the international market.

Research methods. In the research process were used the following scientific methods: theoretical generalization (for description the Ukrainian and world markets of honey); analysis and synthesis (for establishing an actual correlation between production, consumption and export of honey in Ukraine, as well as for generalization the reasons, that interfere stabilization and development of industry in context of production diversification and export potential); comparative evaluation (for underlining main producing and exporting countries on the world honey market, including organic production direction of beekeeping); graphic and tabular (for better visualization of the research results).

Research results. The production of honey in Ukraine was described by different categories of producers and regional structure, and the dynamics of its export and basic foreign markets of sale were considered. Evaluating factors that confirm curvature of present statistical information on the internal honey market were determined. Modern situation and conditions on the world honey market were analysed and the role of Ukraine as an important supplier was determined. Problems in functioning of home honey market were systematized and recommendations for their solution were given.

Elements of scientific novelty. There were determined the reasons for disparity between official statistical data on the honey production in Ukraine and its export in accordance with real situation on the internal market.

Practical significance. The provisions of the article are aimed at opening typical features and most substantial problem questions in Ukrainian beekeeping, that first and foremost need attention from public authorities, local self-government, producers, exporters of honey and other subjects of agribusiness. Tabl.: 2. Figs.: 2. Refs.: 16.

Keywords: production; honey; trade; world market; problems; characteristics.

Dukhnytskyi Bohdan Volodymyrovych - candidate of economic sciences, senior research fellow of the department of agrarian production economics and international integration, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)

E-mail: duhnitsky@faust.kiev.ua

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-5521-5602>

Dukhnytskyi Volodymyr Bohdanovych - doctor of veterinary sciences, professor, head of the department of pharmacology and toxicology, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15, Heroiv Oborony st., Kyiv)

E-mail: dukhnytskyi_vb@nubip.edu.ua

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-9670-1244>

Духницький Б.В., Духницький В.Б. Оцінка ролі України на мировому ринку меду

Цель статьи - исследовать актуальные тенденции и ключевые особенности отечественного рынка мёда с учётом возможностей внутреннего производства и существующего спроса за рубежом.

Методика исследования. Используются методы: теоретического обобщения - для характеристики украинского и мирового рынков мёда; анализа и синтеза - для установления фактической связи между производством, потреблением и экспортом мёда в Украине, а также для обобщения причин, которые являются помехой стабилизации и развитию отрасли в контексте диверсификации производства и экспортного потенциала; сравнительной оценки - для выделения основных производителей и экспортеров на мировом рынке мёда, в том числе в органическом направлении пчеловодства; графический и табличный - для более точной визуализации результатов проведенного исследования.

Результаты исследования. Охарактеризовано производство мёда в Украине по категориям хозяйств и региональной структуре, рассмотрена динамика его экспорта и основные зарубежные рынки сбыта, выделены оценочные факторы, которые подтверждают искривление имеющейся статистической информации о внутреннем рынке мёда, проанализировано современное состояние мирового рынка этого продукта и определено место Украины на нём, систематизированы проблемы в функционировании отечественного рынка мёда и даны рекомендации по их устранению.

Элементы научной новизны. Установлены причины несоответствия между официальными статистическими данными по производству мёда в Украине и его экспорту относительно реальной ситуации на внутреннем рынке.

Практическа значимість. Представлені положення направлені на раскрытие типичних особливостей і найбільш суттєвих проблемних питань вітчизняного пчеловодства, котрі в першу чергу потребують уваги з боку органів державної влади, місцевої самоуправління, виробників, експортерів меду і інших суб'єктів агробізнесу. Табл.: 2. Илл.: 2. Библиогр.: 16.

Ключеві слова: виробництво; мед; торгівля; світовий ринок; проблеми; характеристика.

Духницький Богдан Владимирович – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу економіки аграрного виробництва і міжнародної інтеграції, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

e-mail: duhnitsky@faust.kiev.ua

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-5521-5602>

Духницький Владимир Богданович – доктор ветеринарних наук, професор, завідувач кафедри фармакології і токсикології Національного університету біоресурсів і природопольовання України (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15)

E-mail: dukhnytskyi_vb@nubip.edu.ua

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-9670-1244>

Стаття надійшла до редакції 16.01.2020 р.

Фахові рецензування: 20.01.2020 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Духницький Б. В., Духницький В. Б. Оцінка ролі України на світовому ринку меду. *Економіка АПК*. 2020. № 2. С. 77 – 84. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202002077>

Dukhnytskyi, B. V. & Dukhnytskyi, V. B. (2020). Otsinka roli Ukrainy na svitovomu rynku medu [Assessment the role of Ukraine in the global honey market]. *Ekonomika APK, 2*, pp. 77 – 84. [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202002077>

*

УДК 339:338.439.4:339.56:637.14

JEL Classification: O2, F6, Q17

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202002084>

**О.А. КОЗАК, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник**

Розвиток світового виробництва та торгівлі молочними продуктами

Мета статті – проаналізувати сучасні особливості глобального виробництва та торгівлі молочними продуктами, визначити базові фактори, що спричиняють трансформації в переробній галузі, окреслити напрями розвитку світової молочної індустрії та торгівлі молокопродуктами.

Методика дослідження. Спираючись на діалектичний метод пізнання, використано загальнонаукові методи дослідження, а саме: абстрактно-логічний (для узагальнення та формулювання висновків); монографічний (при вивченні стану й особливостей функціонування світової молочної індустрії та торгівлі молочними продуктами); порівняльного аналізу (для зіставлення показників виробництва та торгівлі молочними продуктами різних країн); експертних оцінок (при окресленні перспектив розвитку виробництва та торгівлі молочними продуктами у світі, базуючись на експертних висновках провідних міжнародних організацій); статистичних групування (при групуванні країн світу за часткою переробленого молока та за рівнем консолідації молочної промисловості); графічний (для наочного відображення результатів статистичного аналізу), а також системний підхід, аналізу та синтезу, індукції і дедукції та інші у сфері економічних досліджень.

Результати дослідження. Здійснено економічну оцінку світової молочної індустрії та торгівлі молокопродуктами на основі аналізу обсягів надходження молока на переробні підприємства, динаміки виробництва молочних продуктів, характеристики провідних молокопереробних компаній та основних країн-експортерів і країн-імпортерів. Визначено рівень консолідації молочної промисловості по країнах, залежно від якого виділено три види ринків молочних продуктів: моносонічний, олігосонічний та фрагментований. Виявлено вплив самозабезпеченості молоком на структуру зовнішньої торгівлі молочними продуктами. Обґрунтовано перспективи розвитку виробництва молочних продуктів у світі та торгівлі ними залежно від нових та традиційних тенденцій, які властиві сучасному молочному світу.

Елементи наукової новизни. Визначено основні фактори впливу на розвиток глобальної молочної індустрії, що стимулюватимуть її до подальших структурних змін – ріст населення, урбанізація, зростання доходів, покращення раціонів у бік збільшення молочних білків, зміна поведінки споживачів. Встановлено, що самозабезпеченість молоком країни є визначальним фактором при формуванні зовнішньої торгівлі молочними продуктами у світі.